

פתיחה

בזמן הזה כאשר אין בית דין עדים והתראה, העובר בלאו אינו לוקה. אמנם בכל זאת כתב **הטור** (תרז), שבערב יום כיפור לאחר תפילת המנחה נהגו ללקות (בעדינות), לא מפני שחייבים בכך, אלא כדי "שהיה ייתן אל ליבו" לחזור בתשובה, וכן הובא **בשולחן ערוך** (שם, ד). **הרמ"א** (שם) הוסיף, שנוהגים ללקות כפופים, ברצועה של עגל, ולומר תוך כדי פסוקי וידוי. ובלשונם:

"כל הקהל לוקים מלקות ארבעים אחר תפלת המנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו. הגה: ונהגו שהנלקה אומר וידוים בשעה שנלקה, והמלקה אומר: והוא רחום יכפר עון וגו', שלשה פעמים שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מכות; ונהגו להלקות ברצועה כל דהו; וייקח רצועה של עגל, על דרך שנאמר: ידע שור קונוהו. והנלקה לא יעמוד ולא ישב, רק מוטה, פניו לצפון."

כפי שעולה מדברי הרמ"א הכותב שיש לומר וידוי תוך כדי קבלת המלקות, אחד המעשים המרכזיים החוזרים ביום הכיפורים שוב ושוב הוא הווידוי. בעקבות כך נעסוק השנה בשאלה, מתי יש לומר את הווידוי וכיצד, האם מותר לפרט את החטאים האישיים או שחייבים להיצמד לנוסח הווידוי שכולם אומרים, והאם יש טעם לחזור ולהתוודות על חטאים שנעשו בשנים קודמות.

זמן הווידוי

מתי יש להתוודות? הגמרא במסכת יומא (פז ע"ב), כותבת שנחלקו תנאים בשאלה זו. לדעת רבי מאיר, יש להתוודות רק ביום כיפור. חכמים חולקים וסוברים, שיש להתוודות גם לפני הסעודה בערב יום כיפור (שמא ייחנק בסעודה וימות ללא וידוי). כמו כן, יש להתוודות אחרי הסעודה, וכן להתוודות בשחרית למרות שהתוודו בערבית. נחלקו הראשונים, מתי חל הווידוי שלאחר הסעודה:

א. **הר"ן** (ו' ע"ב בד"ה ר"ד צריך) כתב בשם **הראשונים**, שהווידוי שלאחר הסעודה הוא למעשה הווידוי בתפילת ערבית של יום כיפור. ראייה לדבריהם הביאו מכך, שהגמרא כותבת שיש להתוודות בשחרית למרות שהתוודו בערבית. והרי לפני כן כלל לא הוזכר שיש להתוודות בערבית? אלא צריך לומר, שהווידוי לאחר הסעודה הוא הווידוי של תפילת ערבית.

ב. **הרמב"ן** (שם) חלק על דבריהם וכתב, שבנוסף לווידוי שיש בערבית, יש להתוודות עוד לפני כן וידוי נוסף לאחר הסעודה. ראייה לדבריו הביא מכך שהגמרא כותבת שיש להתוודות אחרי הסעודה, והרי תפילת ערבית אינה מיד אחרי הסעודה. כמו כן, מכך שהגמרא מתנסחת בלשונות שונים (ווידוי שאחרי הסעודה, וידוי של ערבית) - מוכח שמדובר בווידויים שונים. ובלשון הר"ן המביא דבריו:

"והרמב"ן ז"ל הקשה דמשמע דהכי קתני דמצוות וידוי של ערב יום הכיפורים עם חשיכה הוא דהיינו לאחר שיאכל וישתה, דאילו ערבית לא מיקרי לאחר שאכל ושתה דלא סמוך לאכילה היא ותפלת ערבית שמה עליה. ועוד מאי אף על פי וכי תעלה על דעתך שלא יתוודה ביום כיפור מפני שהתודה קודם יום כיפור, והלא עיקר הווידוי ביום כיפור"

מה הטעם להתוודות וידוי נוסף אחרי הסעודה, אם התוודו לפני הסעודה ומתוודים שוב בתפילת ערבית? הרמב"ן עמד על קושיה זו ותירץ, שיש עניין להיכנס ליום הכיפורים טהורים ולאחר בקשת סליחה ומחילה. וכיוון שיתכן שאדם חטא במהלך סעודתו (לדוגמא אכל ללא ברכה וכדומה), למרות הווידוי שלפני הסעודה יש להתוודות וידוי נוסף אחרי הסעודה.

להלכה

א. להלכה כתב **השולחן ערוך** (תרז, א) שנוהגים כדעת הראשונים, ושלא אומרים וידוי נוסף לאחר הסעודה. ב. **השל"ה** (רכז ע"ב) העיר שראוי להחמיר כדעת הרמב"ן, וכפי שכתבו **כף החיים** (תרז, ב) ו**המשנה ברורה** (שם, א) כך גם נוהגים בפועל. עם זאת, יש הבדל בין הווידוי הנאמר ביום כיפור לווידוי הנאמר לאחר הסעודה.

האשכנזים נוהגים לומר 'תפילה זכה' שמקורה בדברי **החיי אדם** (קמז, כ), ובה מוזכרים בקשת חרטה על החטאים. הספרדים נוהגים לומר את הפיוט לך א-לי תשוקתי שיש המייחסים אותו ל**לאבן עזרא** או ל**רבי יהודה הלוי**, וגם בו מוזכרת בקשת סליחה ומחילה. מכל מקום בין לאשכנזים ובין לספרדים, יש להגיד את הנוסח במעומד, כי מתוודים רק בעמידה (ועיין הערה¹).

פירוט החטא

האם אדם שחטא בחטא שאינו מוזכר בנוסח הווידוי הרגיל, יכול להזכיר את חטאו? הגמרא במסכת יומא (פו ע"ב) מביאה מחלוקת בשאלה זו בין רבי יהודה בן בבא לרבי עקיבא. רבי יהודה סובר שניתן לפרט, ולראייה שמשה רבינו פירט את חטאי עם ישראל בעגל. רבי עקיבא חולק וסובר, שכיוון שכתוב 'אשרי נשוי פשע כסוי חטאה', משמע שאין לפרט את החטא.

את ראיית רבי יהודה ממעשה העגל דחה רבי עקיבא, על בסיס דברי רבי ינאי בגמרא במסכת ברכות (לב ע"ב). הגמרא כותבת, שמשה רבינו רצה לצמצם את חטאי עם ישראל, ולטעון שהסיבה שעם ישראל חטאו היא בגלל הזהב והכסף שאלוקים הרבה להם, לכן במקרה זה פירט את החטא, אבל בסתמא אין לפרט.

מעבר למחלוקת סביב הבנת הפסוקים, בביאור סברת המחלוקת כתב הירושלמי (מדרים ה, ד), שלדעת רבי יהודה בן בבא יש עניין לפרט, כדי שבאמצעות כך האדם יתבייש יותר על חטאו. לעומת זאת לדעת רבי עקיבא אין לפרט את החטא, כיוון שאם יפרט את החטא יש חשש שיחשדו בו שחטא בעבירות נוספות, אלא ששכח לפרטם, ומתוך כך יחזיקו אותו כרשע.

להלכה

נחלקו הראשונים בפסק ההלכה:

¹ מה יעשה אדם חלש שאינו יכול להתוודות בעמידה? **הברכי יוסף** (קלא, ח) כתב, שלמרות מעיקר הדין הווידוי צריך להיות לגמרי בעמידה, ואין להישען על חפץ (שבמקרה בו יינטל ייפול הסומך) ואף יש שכתבו שבדיעבד לא יוצאים כך ידי חובת וידוי, מכל מקום זקן או חולה שאין להם ברירה יכולים לעשות כך.

א. **הטור** (או"ח תרז) כתב שאין לפרט את החטא מעבר לנוסח המוזכר בסידורים כדעת רבי עקיבא, וכפי שנהוג בספרד. הסיבה שפסק כך היא, שהגמרא במסכת עירובין (מו"ב) כותבת, שהלכה כרבי עקיבא במחלוקתו עם תנאים אחרים. על פי הבנת בית יוסף כך פסקו גם **הרי"ף** (ה"ב) ו**הרא"ש** (ח, ז), אך סייגו וכתבו שבעבירות שכן אדם לחברו ניתן לפרט את החטא.

הסיבה שסייגו סייג זה, שהגמרא ממשיכה וכותבת שיש סתירה בין שני פסוקים. **מצד אחד** "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה", **מצד שני** "מכסה פשעיו לא יצליח". רב נחמן כתב שיישוב הפסוקים תלוי בשאלה, באיזה חטא מדובר. אם מדובר בחטא שבין אדם למקום, אין לפרט. לעומת זאת, אם מדובר בחטא שבין אדם לחברו מותר לפרט. ובלשון הגמרא:

"וצריך לפרוט את החטא, שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב, דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר: אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. רב רמי, כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב מכסה פשעיו לא יצליח! אמר רב נחמן: כאן - בעבירות שבין אדם לחברו, כאן - בעבירות שבין אדם למקום."

ב. **הרמב"ם** (תשובה ב, ג) חלק וסבר, שמותר לפרט את החטא, הן בעבירות שבין אדם לחברו והן בעבירות שבין אדם למקום וכדעת רבי יהודה בן בבא. עם זאת, בעקבות דברי רב נחמן גם סייג את דבריו (שם, ה) וכתב, שבעוד שחטא שבין אדם לחברו ניתן לפרט גם בקול, חטא שבין אדם למקום יש לפרט רק בשקט.

להלכה

להלכה כתב **הבית יוסף** (תרז), שלמרות שבדרך כלל כאשר הרי"ף והרא"ש עומדים בשיטה אחת כנגד הרמב"ם, ולכאורה יש לפסוק כמותם ולהורות שאסור לפרט חטאים שבין אדם למקום, כיוון שיתכן שגם רבי עקיבא (והם בעקבותיו) לא נקט שאסור לפרט את החטא, אלא שעדיף שלא, ולכן הרוצה לסמוך על רבי יהודה בן בבא והרמב"ם ולפרט - יכול לעשות כך.

עוד הוסיף, שיתכן שגם לדעת הרי"ף והרא"ש שאסור לפרט את החטאים, הכוונה דווקא בקול, שאז נראה שאינו מתבייש בחטאו וכדברי הירושלמי שראינו לעיל, אך בלחש מותר ואף יש בכך עניין. כך גם נקט למעשה **בשולחן ערוך** (שם, ב), שהרוצה לפרט חטאיו שבין אדם למקום הרשות בידו, ואם עושה זאת בלחש אף יש בכך עניין. ובלשונו בבית יוסף:

"ולעניין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש הסכימו לפסוק כרבי עקיבא, הכי נקטינן. ומכל מקום נראה שאם רצה לפרט החטא הרשות בידו, דרבי עקיבא לא אסר לפרט החטא ולא בא אלא לומר שהוא יותר מאושר מי שאינו מפרט חטאיו. ועוד דאפשר דלא אמר רבי עקיבא אלא דמפרט אותם בקול רם, אבל בלחש שפיר דמי²."

גם **הרמ"א** (שם) פסק כך והוסיף, שלמרות שאת הווידוי על סדר א' ב' (אשמנו, בגדנו וכו') אומרים בקול ולכאורה מפרטים בו את החטאים במידה מסוימת, אין בכך סתירה לדברי רבי עקיבא הרי"ף והרא"ש שאין לפרט בקול חטאים שבין אדם למקום. הסיבה לכך שמדובר בנוסח שכולם אומרים ביחד ולא באמת מפרטים את החטא, וכן פסק **ערוך השולחן** (שם, ד. ועיין מגן אברהם שם, ב).

ווידוי מחדש

יוצא שלמעשה, מותר ואף מומלץ לפרט חטאים בשקט. האם מי שפירט חטאיו שנה שעברה ולא חטא שוב, יכול לשוב להתוודות עליהם? הגמרא במסכת יומא (פו"ב) מביאה מחלוקת בשאלה זו. לדעת תנא קמא אין לחזור להתוודות, והשב ומתוודה הרי הוא ככלב השב על קיאו. רבי אליעזר בן יעקב חלק וסבר, שיש מעלה בחזרה על הווידוי משנה שעברה. נחלקו בפסק ההלכה:

א. **הרי"ף גאון** (מובא בטור שם) פסק להלכה כדעת תנא קמא, שאין לשוב ולהתוודות על חטאים שהתוודו עליהם שנה שעברה. משום כך היודע שלא גזל במהלך השנה, אין טעם שיחזור ויאמר בווידוי 'גזלתי'. עם זאת סייג וכתב, שכאשר הוא מתוודה במניין וכחלק מהציבור הוא יכול לאומרו, כיוון שמסתמא אחד מהקהל גזל, וווידוי כלול בווידוי הציבור.

גם **רבינו יונה** (שערי תשובה ד, כא) פסק כך, והוסיף שתי סיבות מדוע אין לחזור ולהתוודות. **הראשונה**, שמראה כאילו אינו בטוח שהתשובה מועילה, ולכן הוא שב ומתוודה. **השנייה**, שכיוון שהוא מתמקד בעוונות שחטא בהם שנה שעברה, יש בכך שחצנות, שהוא מראה כאילו לא חטא יותר בחטאים נוספים במהלך השנה. ובלשונו:

"ובמדרשים הזהירו מאד שלא יחזור ויתוודה עליהן ביום הכפורים אחר, והזהירו על זה משני פנים: האחד - כי הוא מראה עצמו מקטני הבטחון וכאילו אינו בטוח על גדולת סליחת השם יתברך שהוא נושא עון ועובר על פשע, והזכירו על זה (תהלים לא, יט): "תאלמנה שפתי שקר וגו'". והשני - כי אם אינו מזכיר זולתי העונות הקודמים, ידמה כי אין דאגתו זולתי על הראשונות וכי לא חטא מאחרי כן, ואם כן ידמה כי איננו חופש וחוקר דרכיו וזה חולי רע הוא."

ב. **הרמב"ם** (תשובה ב, ח) חלק ופסק כדעת רבי אליעזר בן יעקב, שהרוצה לחזור ולשוב על חטאיו יכול לעשות כך. הסיבה שפסק כמותו היא, שהגמרא במסכת עירובין (סב"ב) כותבת שמשנת רבי אליעזר היא 'קב ונקי', כלומר קטנה אך מובחרת, ולכן בדרך כלל יש לפסוק כדבריו, וכן פסקו **להלכה השולחן ערוך והרמ"א** (תרז, ד).

בטעם הדבר שיש עניין לחזור ולשוב בתשובה על חטאים מהעבר כתב **צדקת הצדיק** (קלד), שגם אם אכן בשנה שעברה נחקק החטא לגמרי, היה זה לפני מדרגת האדם באותה שעה. במהלך השנה האחרונה התעלה האדם והתקדם, והחרטה שהייתה מספיקה לזכך אותו בשנה שעברה, ייתכן ואינו מספיקה לשנה זו.

שבת שלום! קחו לקרוא בשולחן שבת, או העבירו בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו³...

² **הב"ח** (שם, א) חלק על הבנת הבית יוסף בשני דברים. ראשית טען, שגם הרי"ף והרא"ש פסקו הלכה כרבי יהודה בן בבא שמותר לפרט את החטא, והרמב"ם צעד בעקבות רבו הרי"ף - ומשום כך נקט להלכה שמותר לפרט את החטא ללא חשש. **שנית**, הבית יוסף טען שלדעת רבי עקיבא מותר לפרט את החטא בלחש, הב"ח חלק וסבר שאין זה נכון.

³ **מצאת טעות? רוצה לקב כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן:** tora2338@gmail.com